

Saad Ferenc dr.: Katonai nevelés. Pécs, 1940. 143 lap.

A fenti cím alatt a katonapedagógia körében új munka jelent meg, mely azért is örvendetes, mert e téren összefoglaló könyvünk magyar nyelven még nem látott napvilágot. A könyv nemcsak a katonákat, hanem a polgári — főként pedagógiával foglalkozó — egyéneket is érdekelni fogja, mert belőle a katonai nevelés célkitűzéseiről, oktatási és nevelési rendszeréről, módszereiről tájékozódhatunk. A katonai nevelési rendszer, sajnos, még ma is gyakran helytelen felfogásban él nemcsak a köztudatban, hanem a pedagógiai szak-körökben is.

Saad Ferenc könyve több fejezetre tagozódik s megkísérel a katonai neveléssel kapcsolatos összes kérdések tárgyalását. Az első fejezet a *katonai nevelés rövid történeti fejlődését* adja a legrégebbi időktől kezdve napjainkig. Ebből látjuk, hogy az egész állami berendezkedés alapjául szolgáló céltudatos és tervszerű spártai nevelés milyen változásokon ment át a rómaiak idejében, a közép- és újkoron át a legújabb időkig. Kár, hogy a szerző ebben a fejezetben a legújabb kor utolsó ötven évének katonai nevelésével bővebben nem foglalkozik. Pedig ez az időszak tulajdonképpen átmenet a mai korszerű katonai és honvédelmi nevelésre, melynek egyes régebbi fejezetei: »Drill«, »Drill oder Erziehung«, »Drill und Erziehung«, egyben a katonai nevelési elveknek is elhatároló időszakai. Mindegyiknek külön irodalma van és az egyes időszakok fejlődésén, tanulságain át jutunk a mai katonai nevelésnek talán »Erziehung«-nak nevezhető fejezetéhez.

Könyvünk második fejezete a *katonai nevelés mibenlétéről, jelentőségéről és felosztásáról* szól. Lényege az, hogy a mai katonai nevelés nemcsak katonai szakkiképzéshez és neveléshez alkalmazkodó nevelési rendszer, tehát öncélú feladat, hanem általános nemzeti feladat is, mai nyelven szólva: nemzetnevelés. Mert a nemzetnevelés olyan testi, szellemi és lelki tulajdonságok fejlesztésére irányul, melyekre a nemzet minden tagjának az életben egyénileg és közösségi szempontból is szüksége van. Ezen a gondolatmondozatra épült fel pl. az ősi magyar népi- és hadszervezet is, amikor a magyarságot felismerte, hogy egy idegen népi környezetben államot alapítani, azt a népek ütközőpontjában fenntartani csak úgy lehet, ha az egész állami szervezetet a honvédelmi cél szolgálatába állítja. Az ősi magyar szervezet tulajdonképpen a totális háború jegyében állt, az egész nemzet honvédelmi és katonai nevelésére alapozott, tehát tulajdonképpen nemzetnevelés volt. Sajnos, ez a gondolat az európai viszonyokhoz alakulva később elhalványult s ha mélypontra került, mindannyiszor szörnyű árt fizettünk érte.

A fejezetnek nagy érdeme, hogy új és korszerű katonai nevelésünket az egyetemes nemzetnevelés gondolatára építi fel, mely a történelmi hagyományoknak tiszta meglátásából ered. De kiemeli a szerző a küzdő magyar típus jelentőségét is. Valóban igaza van abban: ha egész nevelési rendszerünket, főképp katonai nevelésünket nem erre alapítjuk, hiába van minden tudományunk és minden más erényünk.

A harmadik fejezet a *tisztképzésről* szól, vagyis a vezető réteg kiképzéséről. Ezzel foglalkozik szerzőnk leghosszasabban. Szerinte a tisztnevelés mai szellemének »nedete« a szegedi ellenforradalom. Hangsúlyozza, hogy a

tiszti nevelésnek sokoldalúnak kell lennie s hogy a mai tiszt legyen orvos, lélekbúvár, közgazdász, szociológus és pedagógus egyaránt. A magyar nép egyetemes érdekeit a laktanya falán túl is meg kell látnia és fel is kell használni tudnia a katonai nevelésnél. A katonai nevelés gerince a történelemhez és a faji adottságokhoz alkalmazkodó nevelés. Ez a tisztképzés keretében legyen internátusi, vessen számot az ifjú lelki alkatával, vagyis legyen egyéni; a nevelő pedig szeresse a fiatalságot. A testi nevelés és az egészség alapvető fontosságú. A szellem is értékes eszköz, de a hangsúly a jellemnevelésen van. Legfontosabb feladat az önállóságra való nevelés mellett az engedelmességre nevelés. Hosszasan tárgyalja a világnézeti nevelés fontosságát, melynek a jellemneveléssel karöltve kell haladnia. Ne csak abban higgyen a leendő tiszt, amit lát, hanem higgyen eszményekben és törekedjék reájuk. Legtisztább hivatástudat hassa át, mely nem lefelé, hanem felfelé, a magaslatok felé tekint, vagyis legyen idealista. Eszménye legyen: Istennel a házáért! A helyes világnézeti nevelés alapjául a szülői házat jelöli meg és a nevelők egységes világnézetét, mely mély vallásosságban és a nemzeti eszményekhez való ragaszkodásban nyilvánul. Alapja a történelem és nevelő példája. Különösen hangsúlyozza a szerző a hadtörténelem tanításának fontosságát. Ez ne csak egyoldalú harcászati példatár legyen, hanem mutasson rá a győzelmet vagy vereséget előkészítő háttéri eseményekre, az állami élet gazdasági, társadalmi és politikai berendezkedésére, művelődési viszonyaira, az erkölcsi élet sajátosságaira, a nemzet lelkületére és közszellemére.

Az értelmi nevelésnél elmélyülő gondolkodásra kell törekedni, mert hajlamosak vagyunk a felületességre. Az egyéniség kultusza és az egyéni nevelés mellett fordítsunk nagyobb gondot a közösségekben való munkateljesítményre. Az individualizmusra és a sokszor túlzott egyéni szabadságra faji adottságunkból kifolyólag hajlamosak vagyunk. Ez is nagy értéket jelent, de az együttes erő kifejtésnek sokszor útjában áll. A katonai nevelés legszebb erényeit szerzőnk a fegyelem mellett a kezdeményezésben és öntevékenységben látja, mely mellett nagy gondot kell fordítani a képzelőtehetség fejlesztésére, de még inkább az akarat nevelésére és az ezt tápláló izzó hazaszeretetre. A harcászati kiképzés és érzék fejlesztésénél se építsünk csak az értelmi nevelésre, hanem az érzelmi és akarat nevelésre is, mely harmónikus legyen. Ezt az akarat nevelést szolgálja a testi nevelés is. Értékes megállapítása könyvünknek az, hogy a tisztnevelőnek súlyos nevelési feladata tudatában kell lennie, mert amit a családi élet vagy az iskola a nevelésben megoldani nem tudott, azt igyekezzék a tiszt pótolni a laktanyában. Ha a laktanya nem pótolja vagy elhibázza, a hiányt az élet már nem tudja pótolni. Az elhibázott katonai nevelésen már semmi sem segíthet! Súlyos megállapítás ez, de igaz. S éppen azért nagy felelősséget ró minden tiszt nevelőre.

A tiszt mai nevelő munkáját csak akkor tudja jól végezni — folytatja szerzőnk — ha lélektani, pedagógiai és embertani ismeretekkel is rendelkezik, szóval ha emberismerete van. Intuitív képességekre nem alapozhatunk. Szüksége van a katonai nevelőnek egyéni és társaslélektani, nép- és környezetlélektani ismeretekre is éppen úgy, mint bármely más nevelőnek. Hangsúlyozza továbbá a szerző az irredenta nevelés szükségességét, az önképzés fontosságát,

a katonai önképzőkörök helyes feladatát a nevelés szolgálatában, a ferfi és nő viszonyát, a helyes társaság megválasztását, a hadsereg- és csapatszellem fontosságát.

Fenti ismertetésben szándékosan tartottam magamat a szerző soraihoz, mert ezt a részt a könyv legfontosabb fejezetének tartom. Sok értékes és új gondolatot vet fel, de kár, hogy sokhelyen erősen szubjektív hatások alatt áll. Felfogása sokszor egészen egyéni, amely ugyan nem hibája, de amelyben talán nem osztozhatunk maradék nélkül, így pl. abban, hogy a tisztis nevelés mai szellemének eredetét tisztán csak a szegedi ellenforradalomban látja. Élt ez a szellem a régi hadseregben és magyar vonatkozásban a honvédségben is, ezért a mai szellem annak a régi szellemnek egységes folytatásául tekinthető.

A szerző egyébként mikor a fent ismertetett összefoglaló képet adja, helyes és új utakon jár. Bátor kifejezést ad egy új nevelési irányzatnak, talán helyesebben új szempontoknak a katonai nevelés területén, melyekkel eddig kevesen foglalkoztak s amelyek igen mélyen vágnak bele a nevelés korszerűségének kérdésébe.

A negyedik fejezet az *altiszti kiválasztás és nevelés* kérdéseivel foglalkozik. Ez kevésbé sikerült. Nem világos, hogy miben látja a szerző a dolog tényegét, mert az erősebb testalkat és a testi szívósság mégsem lehet az altiszti kérdés legfundamentálisabb szempontja. A kiválasztás kérdésében nézetünk szerint csak a rátermettség dönthet és nem a lakosság foglalkozási százalékaránya, bár tagadhatatlan, hogy a földműves osztály a legértékesebb altiszti anyagot szolgáltatja. Talán célszerű lett volna itt is az értelmi nevelés fontosságára jobban rámutatni. Hisz ma az altiszt nem egyszerű szolgálatvezető, hanem épúgy nevelő, mint a tiszt, tehát nevelésének szempontjai is csak ugyanazok lehetnek; legfeljebb fokozati különbséget kell tartani, amire a szerző utal is. Epen arra a kérdésre nem kapunk választ, hogy a tisztis nevelésnél hangsúlyozott szempontokat milyen mértékig alkalmazzuk az altiszti nevelésnél.

A *legénység neveléséről* is szól a szerző, de már az ötödik fejezetben, melynek címe: »A legénységgel való bánásmód«. Ebben a fejezetben azonban nemcsak a legénységgel való bánásmódot tárgyalja, hanem szól nevelési és oktatási elvekről is, sőt módszeres kérdéseket is érint. A bánásmód c. fejezetben, melynek alapjaként szintén lélektani és történelmi ismereteket hangsúlyoz, különben kiemeli, mint különösen fontos követelményt, a faji sajátosságokon alapuló lelkület ismeretét. Ez utóbbit túlságosan hosszan tárgyalja és inkább erről mond többet, mint magáról a bánásmódról. Megállapításai igen értékesek, de tulajdonképpen nem vonatkoznak a tárgyra. Ami a bánásmódra vonatkozó nézeteit illeti, felfogását tökéletesen kifejezi, mikor azt mondja: »Sok vitéz legénynek te légy édesapja!« Valóban ez a szeretet csendül ki a szerző szavaiból az egész fejezetben s jobban szeretnők, ha erről beszélt volna hosszabban, mint a fajelméletről. A továbbakban kifejti, milyen legyen az oktatás menete, és hogy kell a természetes adottságokat a kiképzésnél és nevelésnél felhasználni. Itt különösen sok értékes, megiszívlelni való gondolatot vet föl. Azt hiszem, abban foglalhatom össze az egész fejezet

lényegét, hogy a bánásmód alapja: a szeretet, a gondoskodás és az igazságosság.

Végül a szerző szól még a nemzet- és honvédelmi nevelésről általánosságban is. Nem fejt ki a kérdést részletesen, pedig érdekes lett volna hallani, hogy hogyan képzei ezt a honvédelmi nevelést — ha már fölvetette — a családban, az iskolában, a munkaközösségekben s általában az egész polgári társadalomban, a levénteintézményben, a lövészalakulatokban, a sajtó, a rádió, a film, a történelemoktatás és a propaganda körében. Hogyan érvényesüljön ezekben a katonai nevelési szempont az ő sajátos szempontjaik és feladataik mellett? Mit vegyenek át ezek a katonai nevelés eszményeiből? Viszont mi az, amit a katonai nevelésnek az állampolgári nevelésből át kell vennie? Kár, hogy ezekre a kérdésekre a szerző választ nem adott.

Összefoglalva a könyv tartalmát, kétségtelen, hogy érdekes munkával van dolgunk. Kár, hogy nem eléggé rendszeres és felosztása sem tartható a leg sikerültebbnek. Amellett nézetei és megállapításai egyéniek és nem mindig tárgyilagosak. Így pl. az az állítása, hogy a katonának mindenhez kell értenie. Ebben a véleményében, azt hiszem, sokan nem osztoznak. Tán helyesebb és szabatosabb volna ezt úgy kifejezni, hogy a katonának sok irányban tájékozottnak kell lennie. Végül még csak annyit jegyezhetnénk meg, hogy a sok idézet — még a legjobb forrásművekből is — nem mindig erősíti a szerző állításait. Az idézeteknek nincs mindig bizonyító erejük. Inkább olvasottságáról tanuskodnak és alapos előtanulmányaira utalnak. Írói lendületében az érvek helyett többször alkalmaz lelkesítő sorokat is, amelyek nem föltétlen kellékei egy tudományos munkának. Ezek azonban inkább gyengéi, mint hibái a könyvnek, mert maga a mű értékes és úttörő munka, a modern katonai nevelési irányzatnak első magyar nyelven megjelent, összefoglaló munkája. Örömmel olvashatja katoná és polgári pedagógus egyaránt. Befejezésül még megállapíthatjuk, hogy ez a munka első kísérlet a magyar pedagógiai irodalomban a katonai nevelés *rendszeres, tudományos feldolgozására*, melyet megindítani tagadhatatlanul a legnehezebb feladat volt és ez kétségtelenül érdeme a szerzőnek.

Thold Dezső.

Bariska Mihály: Idegen nyelvek tanítása a kereskedelmi középiskolában.

(Különnyomat az áll. gyakorló kereskedelmi iskola 1938—39. évi Értéktőzéből.) Budapest, 1939. 8.-r., 31 l.

Az idegen nyelvek tanításának jelentőségét a kereskedelmi iskolákban a művelődési feladatokon túl a gyakorlati cél is fokozza. E kettős cél elérésére több mint félszázadon át más-más módszerű és más-más tanítás-elvi utakat jelöltek meg a változtatott vagy megújított tanításterv és utasítások. Hogy e megokolt törekvések a gyakorlatban többnyire épen csak jószándékú törekvések, próbálkozások maradtak és sok tanári energia elkoportatásával sem vezettek eredményre, annak csak egyik oka volt a módszer: a másik az alacsony óraszám volt. A most életbelépő tanításterv ezen legalább az első idegen nyelvénél: a németnél heti 5—5 órával segít. Bariska Mihály, akinek — mint a gazdasági tanárképző-intézetben épen e tárgy előadójának — gya-